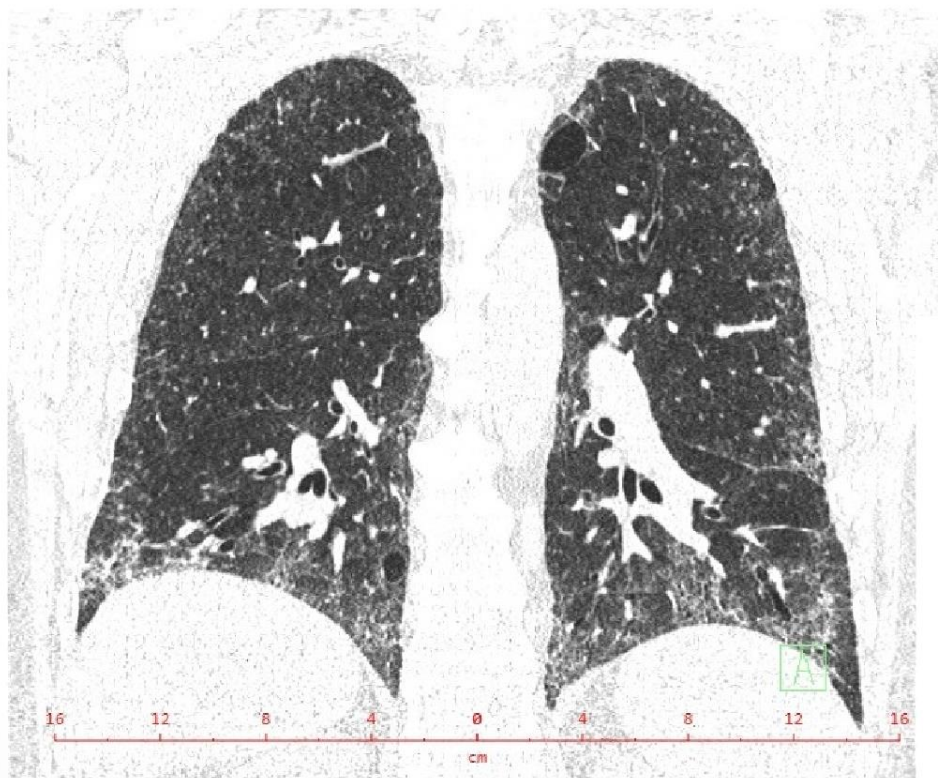

Patologie plic 1

MUDr. Jan Balko, Ph.D.

Ústav patologie a molekulární medicíny FNM a 2. LF UK

Plicní onemocnění

1) VVV plic

2) cirkulační plicní choroby

3) plicní nevzdušnost

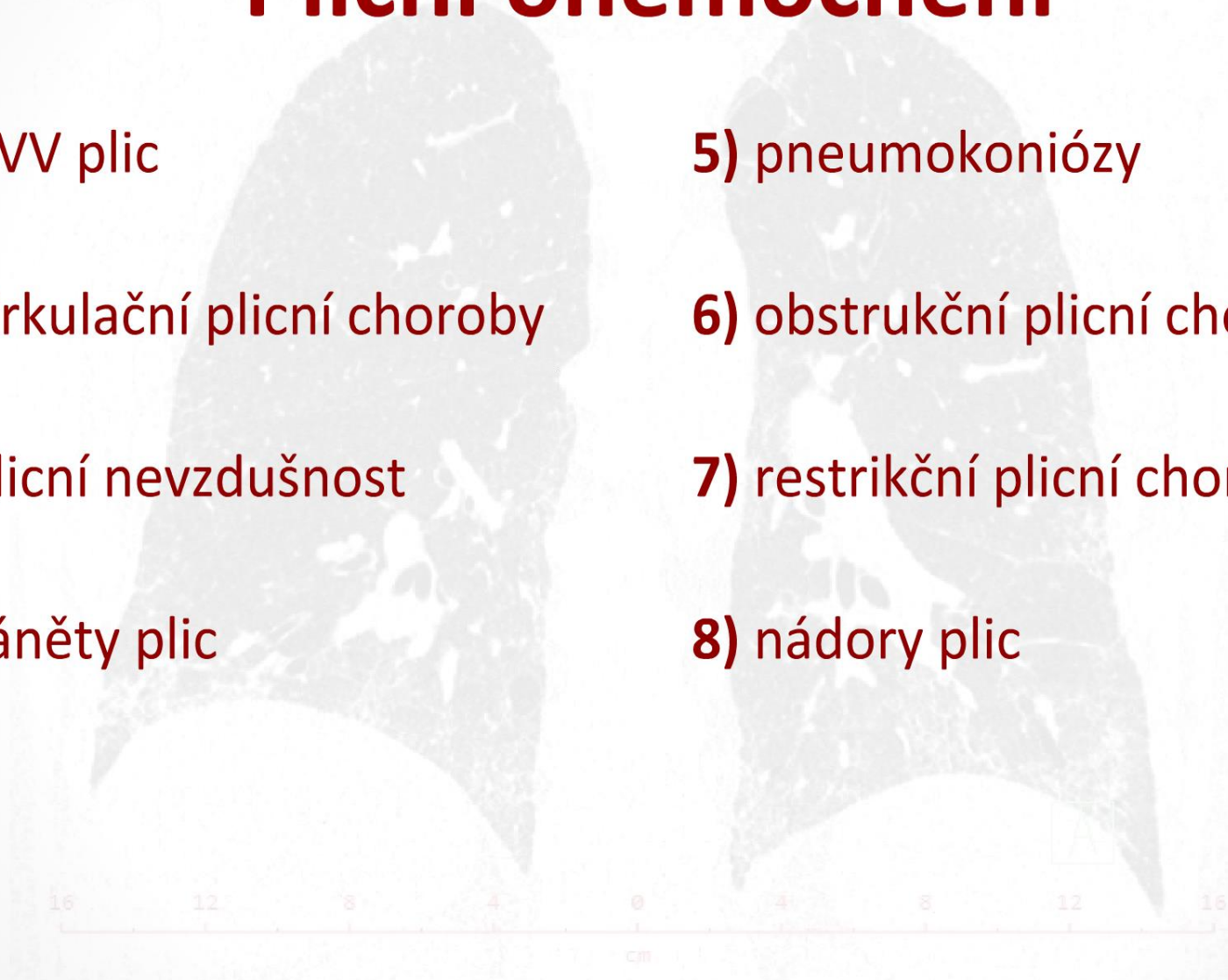
4) záněty plic

5) pneumokoniózy

6) obstrukční plicní choroby

7) restriktivní plicní choroby

8) nádory plic

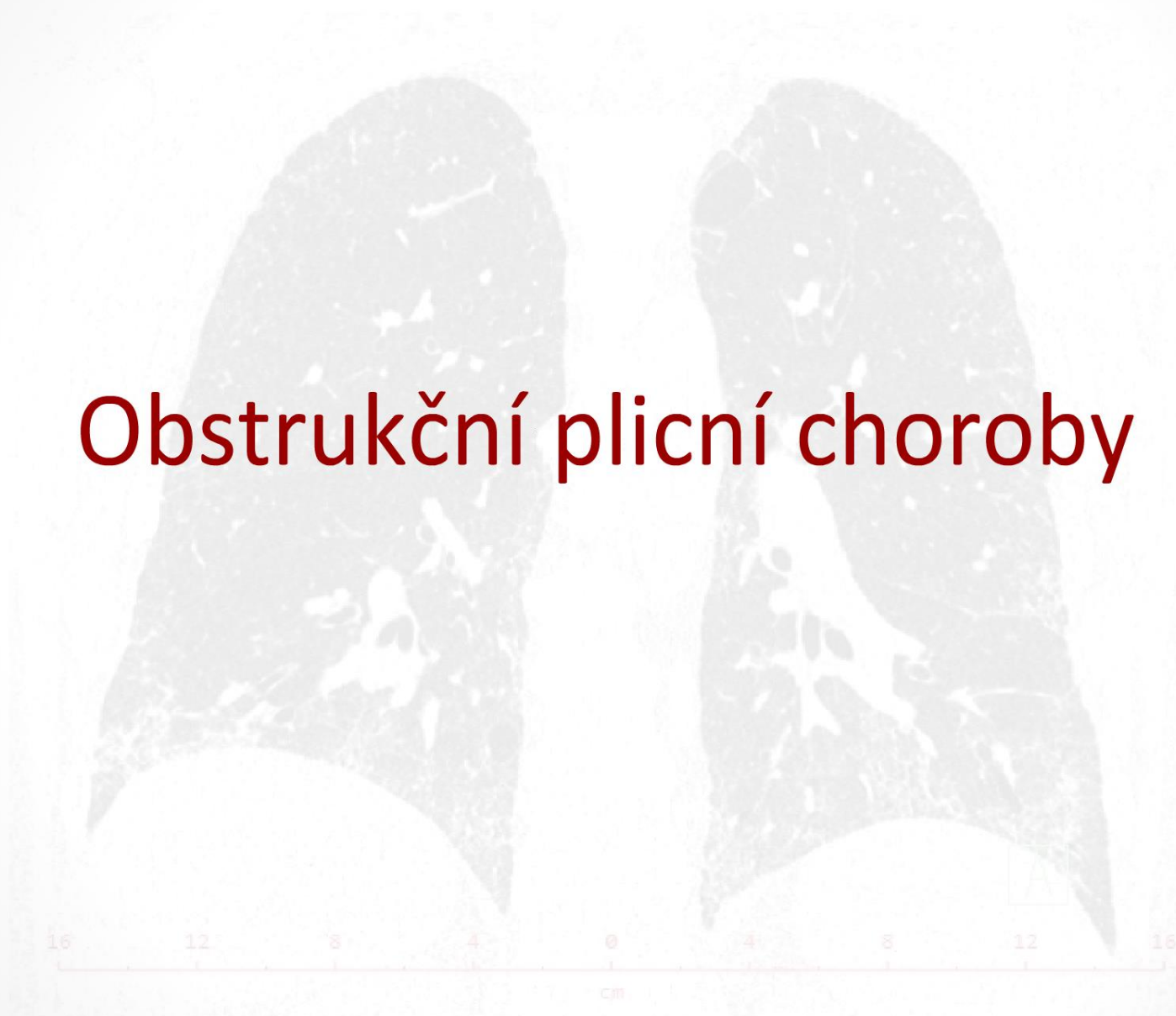

Funkce plic

plíce = dutý elastický orgán vyplněný vzduchem...

Obstrukční plicní choroby

Obstrukční plicní choroby

- onemocnění charakterizovaná přítomností
ventilační obstrukce

"Akutní"

bronchiální astma

Chronické

chronická bronchitida

plicní emfyzém

bronchiektázie

cystická fibróza

CHOPN

Bronchiální astma

Definice

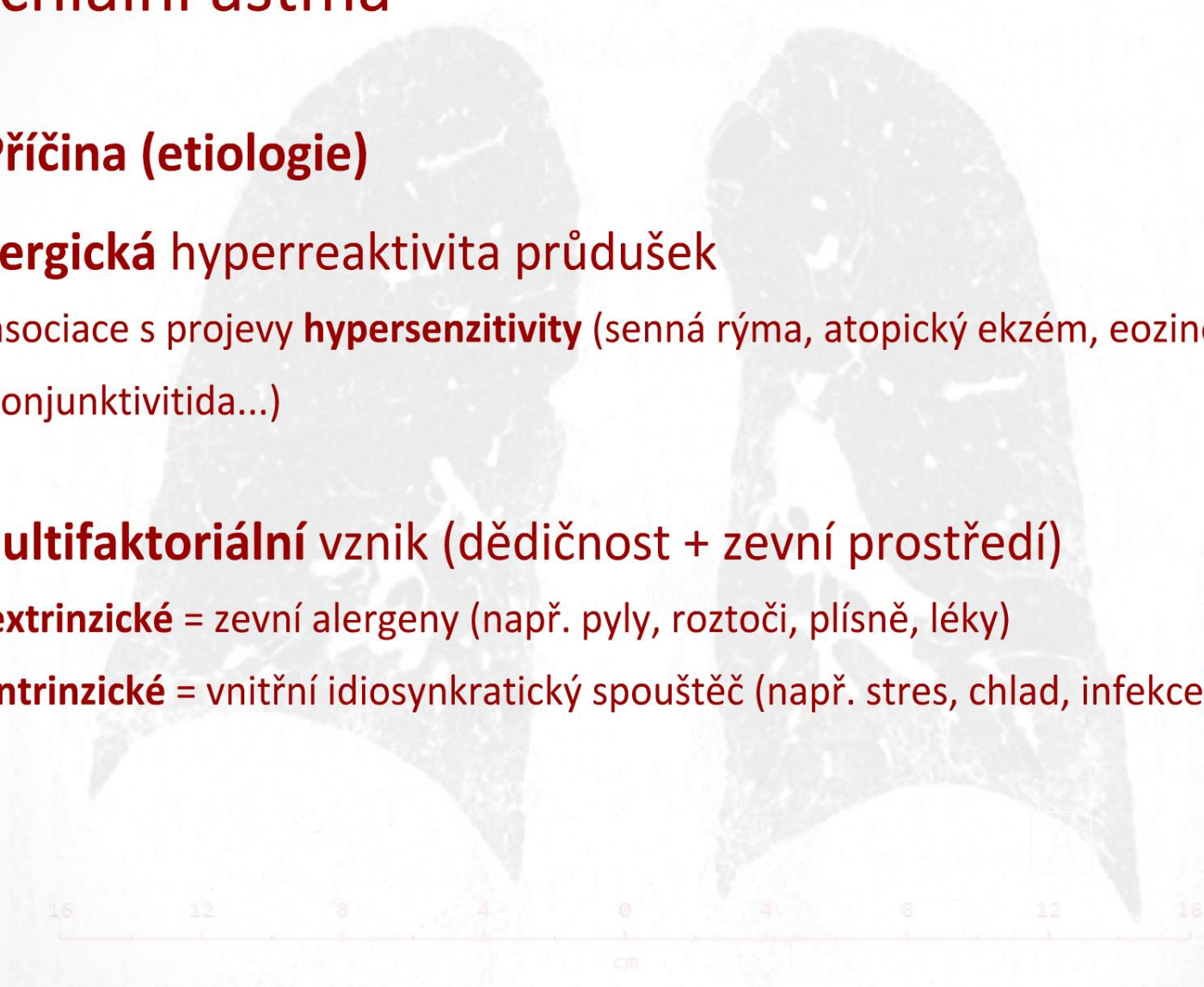
- *asthma bronchiale** ("záducha")
- **chronická** obstrukční plicní choroba s **akutními** projevy
  - manifestována akutními **asthmatickými záchvaty**
- častá choroba
  - cca 5 % populace, zejména **děti** (poslední roky až 2x nárůst prevalence)
  - může doprovázet CHOPN (naopak starší kuřáci)
- vzácně možný fatální průběh
  - těžké / protrahované záchvaty

* *asthma cardiale* (plicní edém)

Bronchiální astma

Příčina (etiologie)

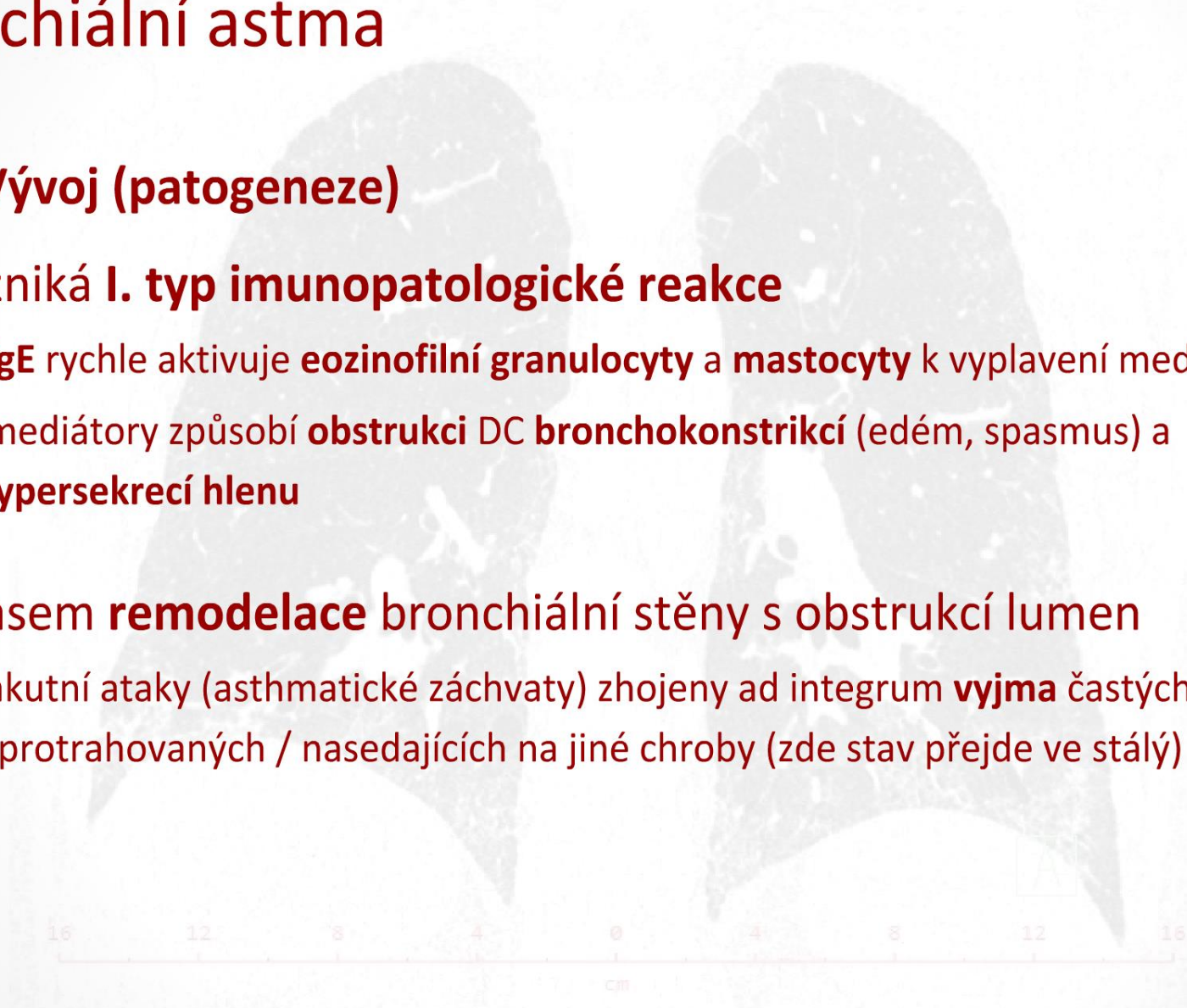
- **alergická** hyperreaktivita průdušek
  - asociace s projevy **hypersenzitivity** (senná rýma, atopický ekzém, eozinofilie, konjunktivitida...)
- **multifaktoriální** vznik (dědičnost + zevní prostředí)
  - **extrinzické** = zevní alergen (např. pyl, roztoči, plísně, léky)
  - **intrinzické** = vnitřní idiosynkratický spouštěč (např. stres, chlad, infekce)

Bronchiální astma

Vývoj (patogeneze)

- vzniká **I. typ imunopatologické reakce**
  - **IgE** rychle aktivuje **eozinofilní granulocyty** a **mastocyty** k vyplavení mediátorů
  - mediátory způsobí **obstrukci DC bronchokonstrikcí** (edém, spasmus) a **hypersekrecí hlenu**
- časem **remodelace** bronchiální stěny s obstrukcí lumen
  - akutní ataky (asthmatické záchvaty) zhojeny ad integrum **vyjma** častých / protrahovaných / nasedajících na jiné chroby (zde stav přejde ve stálý)

Bronchiální astma

Klinika

- **děti** i dospělí
  - alergici s projevy hypersenzitivity (proti CHOPN mladší, sociálně zdatnější)
- intermitentně charakteristické **astmatické záchvaty**
  - **akutní exacerbace dušnosti (*dyspnoe*)** různé tíže po expozici alergenu (tachypnoe s prodlouženým exspiriem, neklid až stah pomocných r. svalů)
  - poslechové fenomény (stridor, vrzoty, pískoty) / produktivní kašel
  - v mezidobí asymptomatictí (vyjma trvalé remodelace)
- **komplikace** až vzácně fatální
  - ***status asthmaticus*** = prolongovaný těžký / opakující se záchvat

CHOPN

Definice

- chronická obstrukční plicní / bronchopulmonální nemoc (COPD)
- **společný klinický termín** pro 2 následující choroby
  - **chronická bronchitida + plicní emfyzém** (u cca 70 % se doprovázejí)
- **nejčastější** choroba DDC
  - 95 % kuřáci
- postupně fatální průběh
  - v ČR 2. nejčastější příčina smrti (indikace LTx)

Chronická bronchitida

Definice

- *bronchitis chronica*
- produktivní **kašel** trvající min. 3 měsíce 2 roky po sobě
  - výjimka v definici chronického zánětu vedle chr. hepatitidy
- častá choroba
  - cca 15 % populace

Chronická bronchitida

Příčina (etiologie)

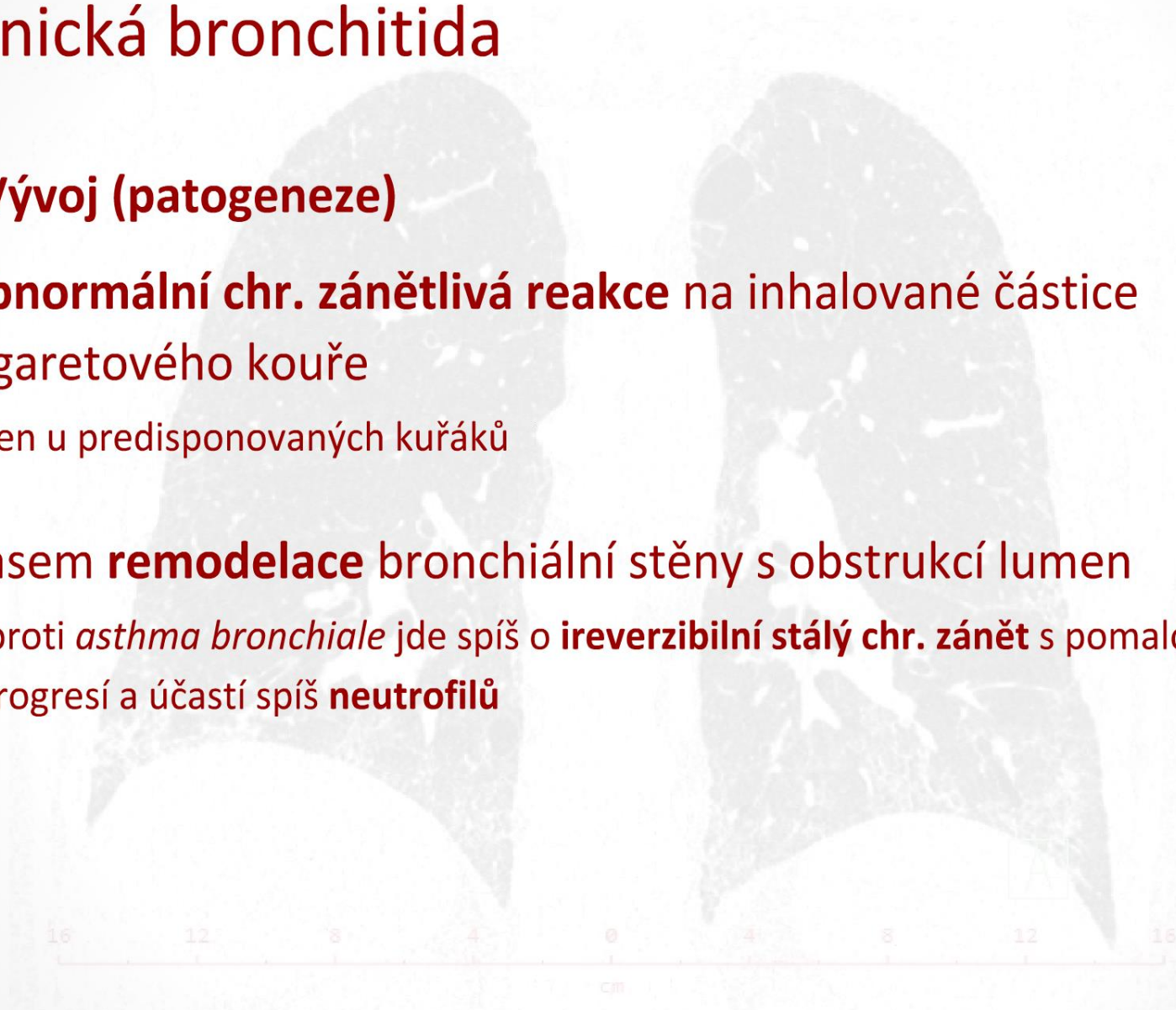
- poškození bronchiální sliznice **kouřením**
  - cca 95 % kuřáci (primární i sekundární)
- vzácněji vliv **znečištěného prostředí / infekce**
  - prašné, zamořené toxickými látkami (pracovní prostředí) / opakované ataky akutní bronchitidy (infekce v dětství)
  - cca 5 % nekuřáci
- **multifaktoriální** vznik (dědičnost + zevní prostředí)
  - onemocní cca 50 % kuřáků (nutná predispozice)

Chronická bronchitida

Vývoj (patogeneze)

- **abnormální chr. zánětlivá reakce** na inhalované částice cigaretového kouře
  - jen u predisponovaných kuřáků
- časem **remodelace** bronchiální stěny s obstrukcí lumen
  - proti *asthma bronchiale* jde spíš o **ireverzibilní stálý chr. zánět** s pomalou progresí a účastí spíš **neutrofilů**

Chronická bronchitida

Klinika

- dospělí

- zejména **kuřáci** (proti *astma bronchiale* starší 40-ti let, sociálně slabší a stálý vleklý průběh bez exacerbací, max. zhoršení v zimě)

- fenotyp = tzv. "**blue bloaters**"

- kombinace **produktivní kašel** (letitý, vykašlávají hlen až *bronchorrhoea*) + **periferní cyanóza** (dušnost přejde v hypoxii)
- spíš obézní kuřáci s širokým hrudníkem (věk cca 40 let)

- **komplikace** až fatální

- *cor pulmonale chronicum*, plicní infekty

Plicní emfyzém

Definice

- *emphysema pulmonum** ("rozedma plicní")
- abnormální trvalé **rozšíření alveolárního stromu**
  - **distálně** od respiračního bronchiolu (včetně)
  - **ireverzibilní** anatomická alterace (destrukce interalveolárních sept)
- častá choroba
  - zpravidla navazuje na chronickou bronchitidu (CHOPN)

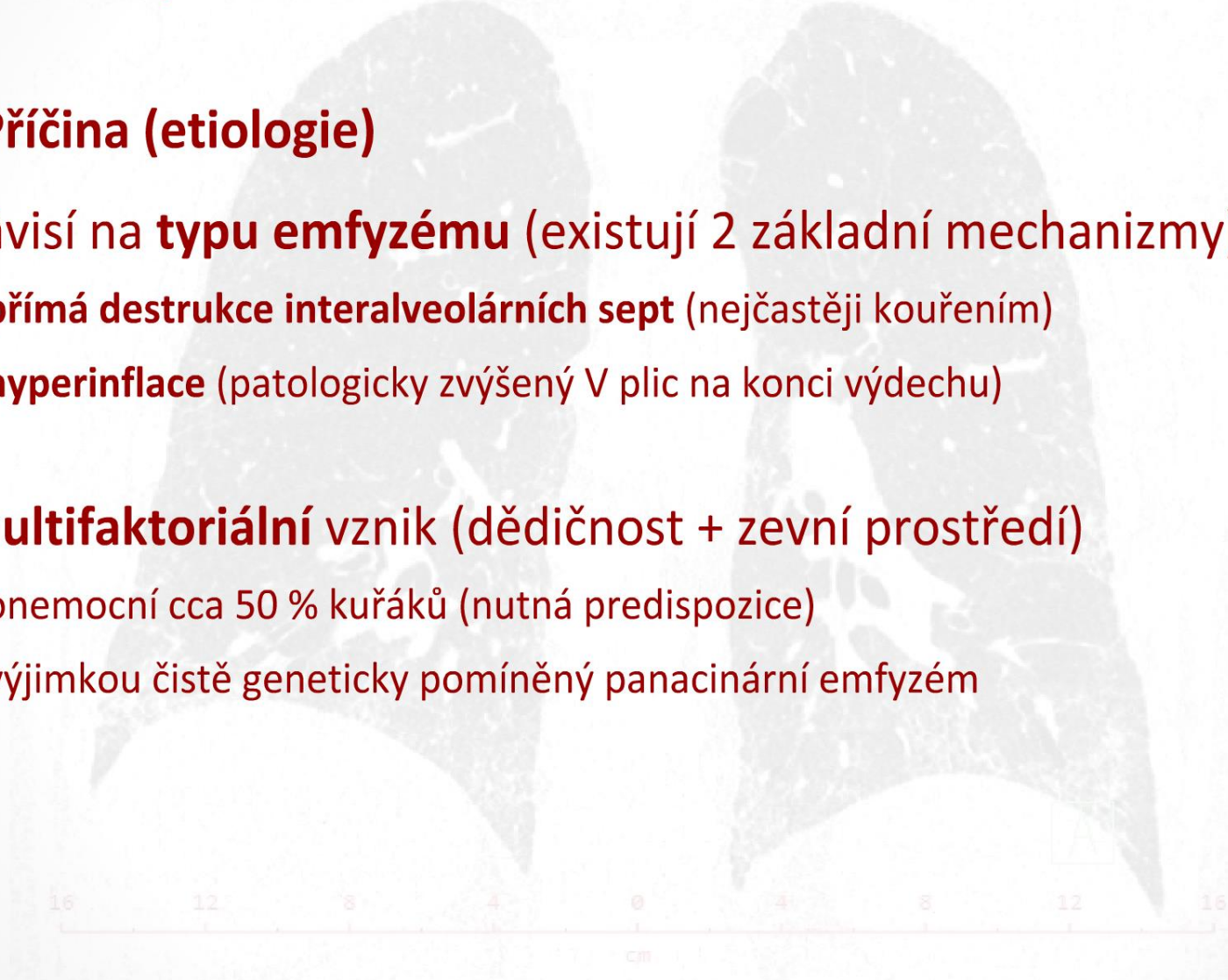
* existuje i podkožní a mediastinální emfyzém

Plicní emfyzém

Příčina (etiologie)

- závisí na **typu emfyzému** (existují 2 základní mechanismy)
  - **přímá destrukce interalveolárních sept** (nejčastěji kouřením)
  - **hyperinflace** (patologicky zvýšený V plic na konci výdechu)
- **multifaktoriální** vznik (dědičnost + zevní prostředí)
  - onemocní cca 50 % kuřáků (nutná predispozice)
  - výjimkou čistě geneticky pomíněný panacinární emfyzém

Plicní emfyzém

⊕ Klinika

- dospělí

- **centroacinózní** nejčastější, většinou starší kuřáci (CHOPN)
- **panacinární** mladí nekuřáci (současně jaterní cirhóza)
- **distální acinární** mladí s vysokým štíhlým habitem (spontánní PNO)

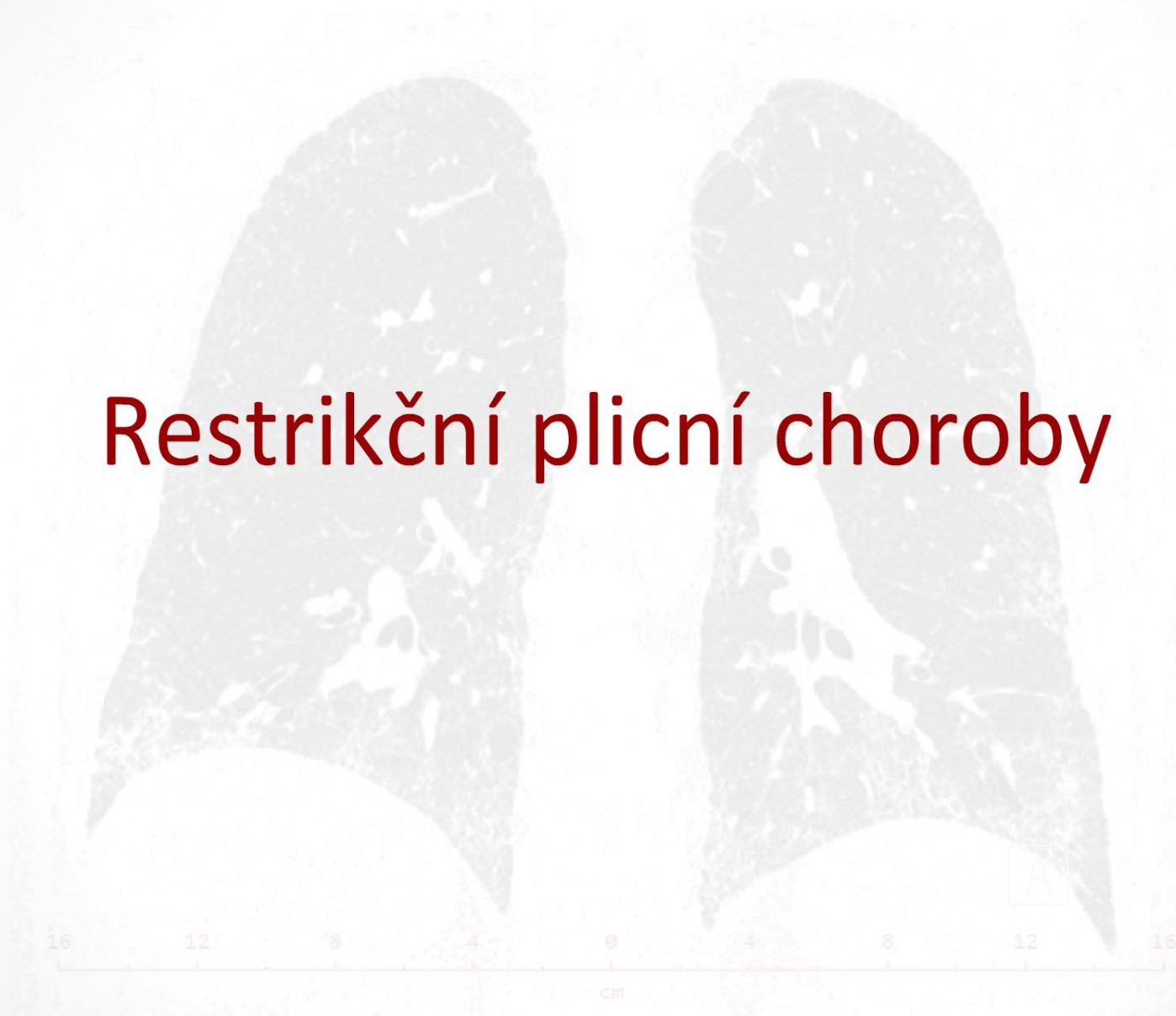
- fenotyp = kuřáci s obrazem tzv. "**pink puffers**"

- **růžoví** (bez cyanózy) a **supějící** (dušní; kašel málo a neproduktivní)
- spíš asteničtí kuřáci se soudkovitou "inspirační" hrudí (věk cca 60 let)

- **komplikace** až fatální

- *cor pulmonale chronicum*, plicní infekty, PNO

Restriční plicní choroby

Restriktivní plicní choroby

- restriktivní / intersticiální plicní choroby
- onemocnění charakterizovaná zánětem / fibrotizací **intersticia** plic

Akutní

ARDS / IRDS

Chronické

IPP (intersticiální plicní procesy / fibrózy)

EAA

kuřácké IPP

polékové IPP

IPP systémových ch.

pneumokoniózy

známých příčin

IPF (UIP)

NSIP

COP

LIP

eozinofilní pneumonie

pleuropulmonální fibroelastóza

alveolární proteinóza

idiopatické

plicní granulomatózy

sarkoidóza

imunitní (vaskulitidy, RA)

infekce

ARDS

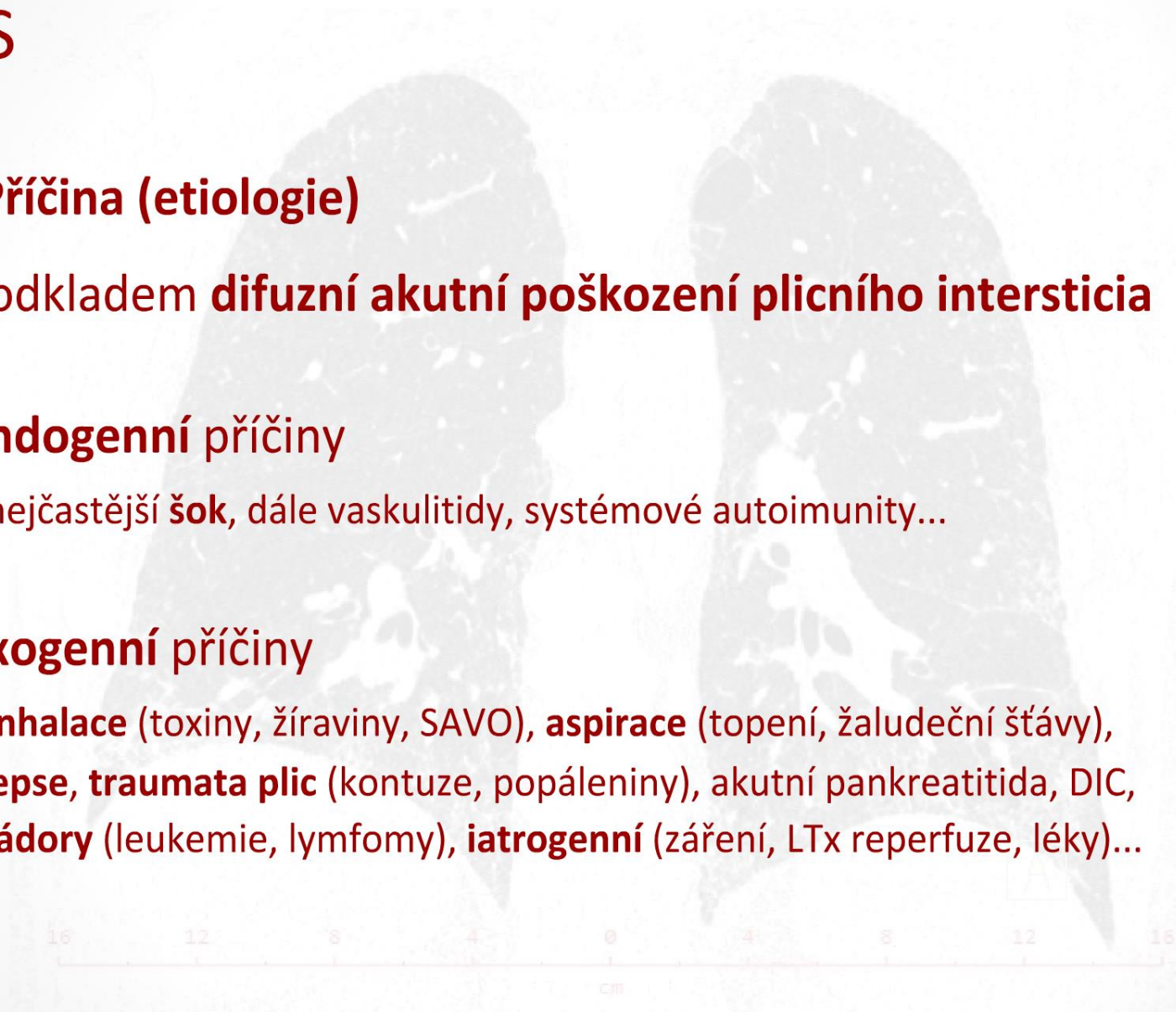
Definice

- syndrom akutní dechové tísně (dospělých)
  - **klinický** název (**A**cute / **A**dult **R**espiratory **D**istress **S**yndrome)
  - nedonošení novorozenci **IRDS** (**I**nfant **R**espiratory **D**istress **S**yndrome)
- **akutní** restriktivní plicní choroba
  - **trias** = akutní vznik + těžká hypoxemie + oboustranné infiltráty na RTG
  - spadá do skupiny **akutního plicního poškození (ALI)** spolu s DAH
- relativně častá nemoc se závažným až fatálním průběhem
  - nejčastější příčina RI

ARDS

Příčina (etiologie)

- podkladem **difuzní akutní poškození plicního intersticia**
- **endogenní příčiny**
  - nejčastější **šok**, dále vaskulitidy, systémové autoimunity...
- **exogenní příčiny**
  - **inhalace** (toxiny, žíraviny, SAVO), **aspirace** (topení, žaludeční šťávy), **seps**, **traumata plic** (kontuze, popáleniny), akutní pankreatitida, DIC, **nádory** (leukemie, lymfomy), **iatrogenní** (záření, LTx reperfuze, léky)...

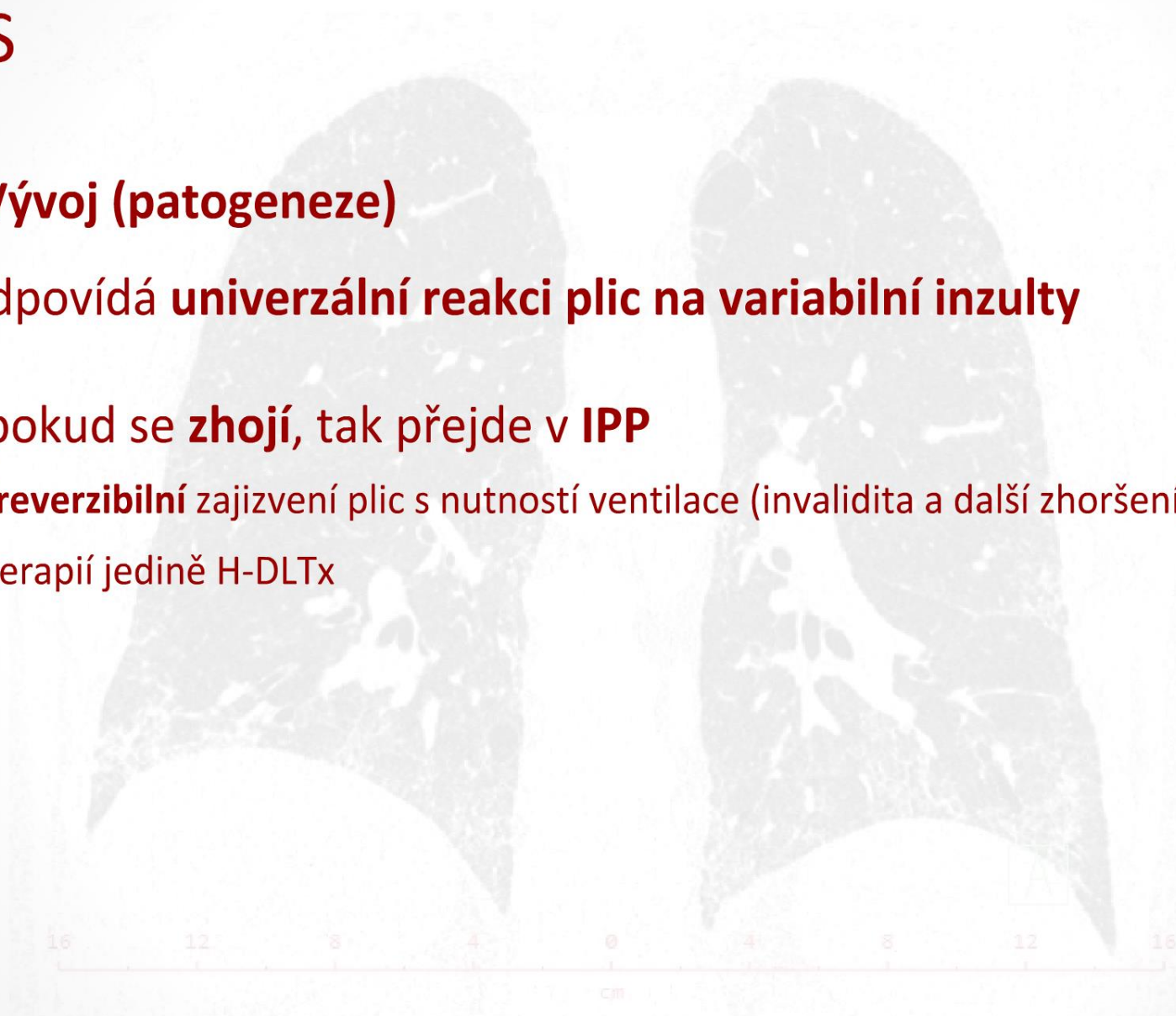

ARDS

Vývoj (patogeneze)

- odpovídá **univerzální reakci plic na variabilní inzulty**
- i pokud se **zhojí**, tak přejde v **IPP**
  - **ireverzibilní** zajizvení plic s nutností ventilace (invalidita a další zhoršení)
  - terapií jedině H-DLTx

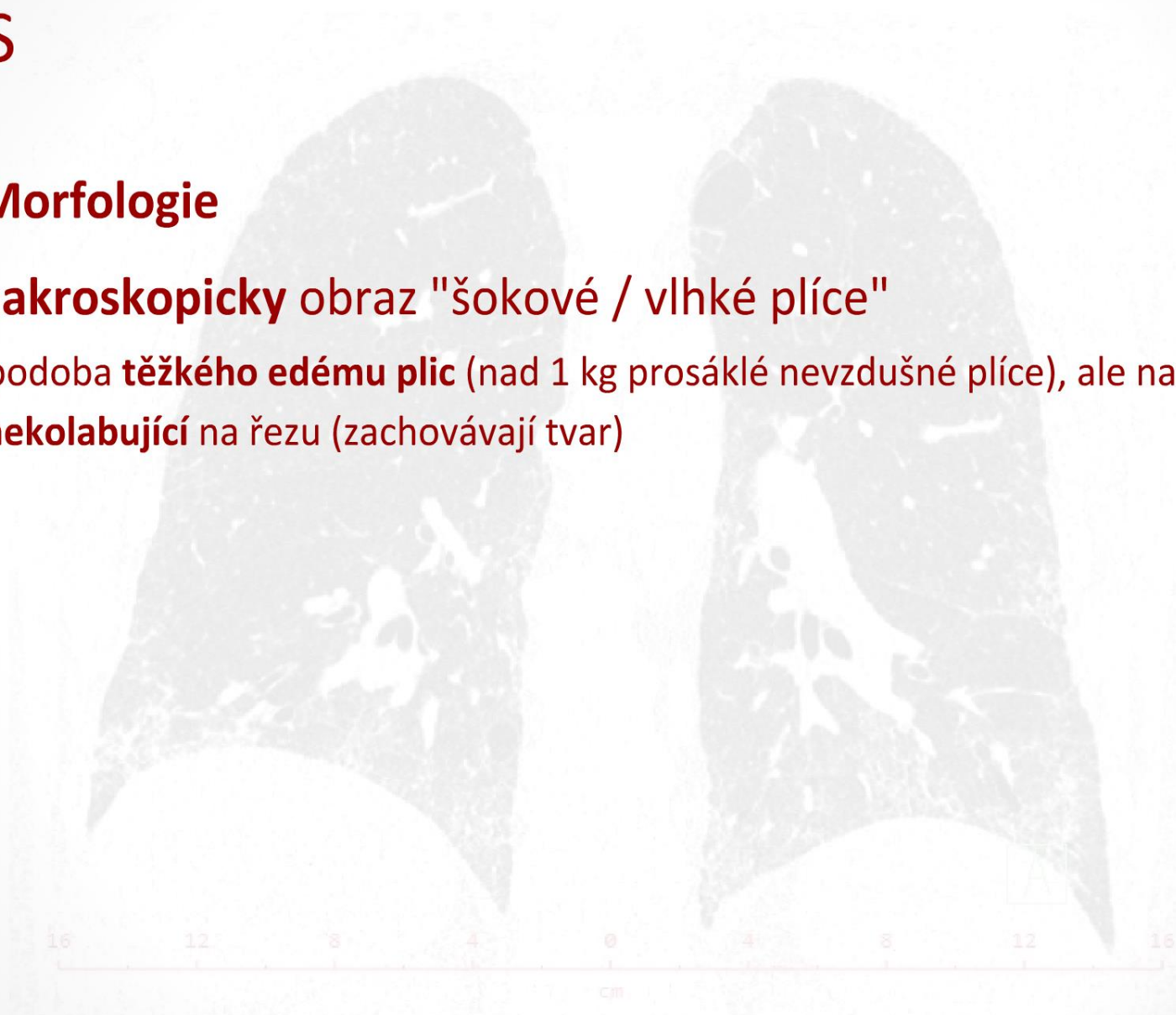

ARDS

Morfologie

- **makroskopicky** obraz "šokové / vlhké plíce"

- podoba **těžkého edému plic** (nad 1 kg prosáklé nevzdušné plíce), ale navíc **nekolabující** na řezu (zachovávají tvar)

ARDS

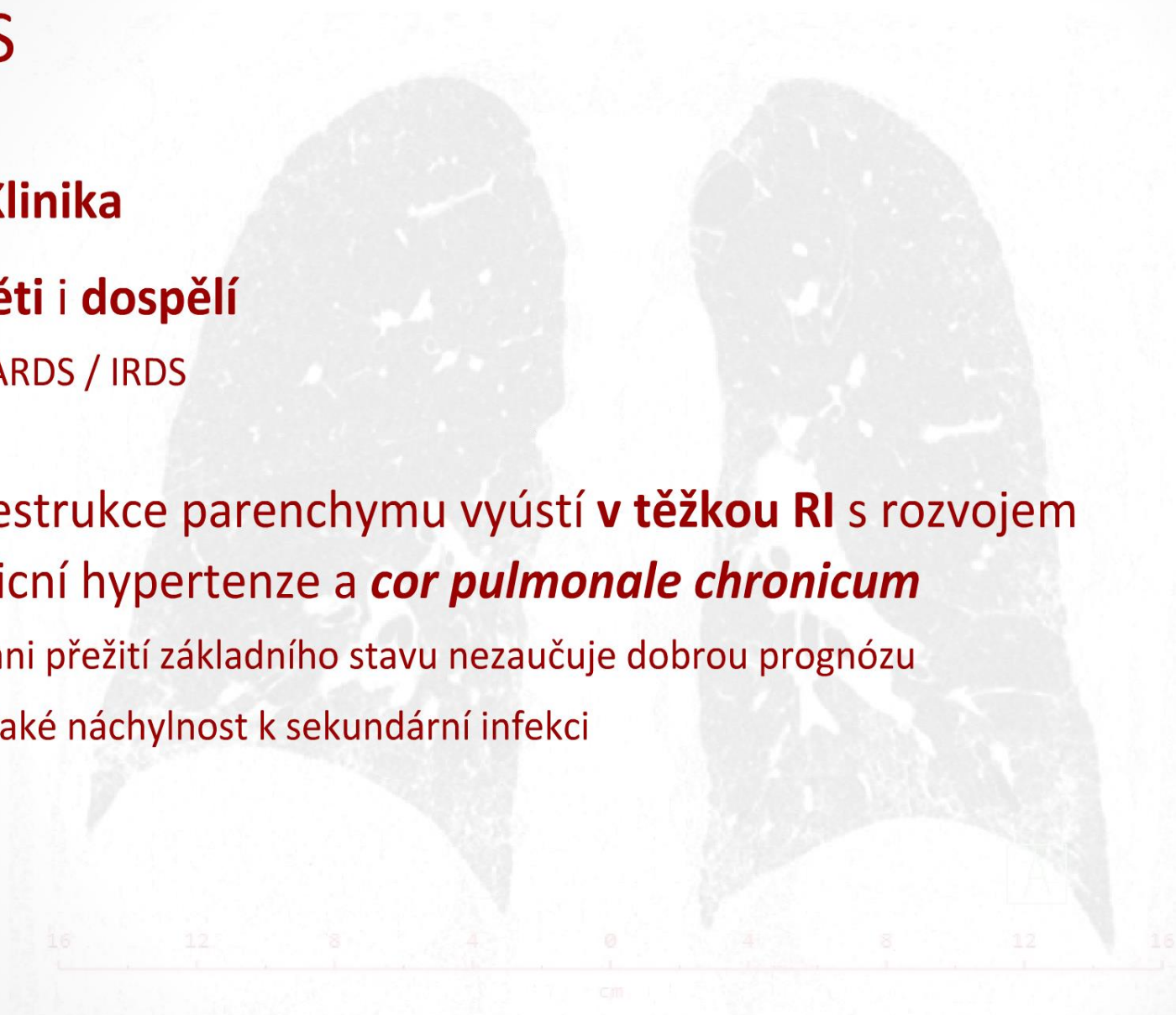
Klinika

- **děti i dospělí**

- ARDS / IRDS

- destrukce parenchymu vyústí **v těžkou RI** s rozvojem plicní hypertenze a ***cor pulmonale chronicum***

- ani přežití základního stavu nezaučuje dobrou prognózu
- také náchylnost k sekundární infekci

Záněty plic

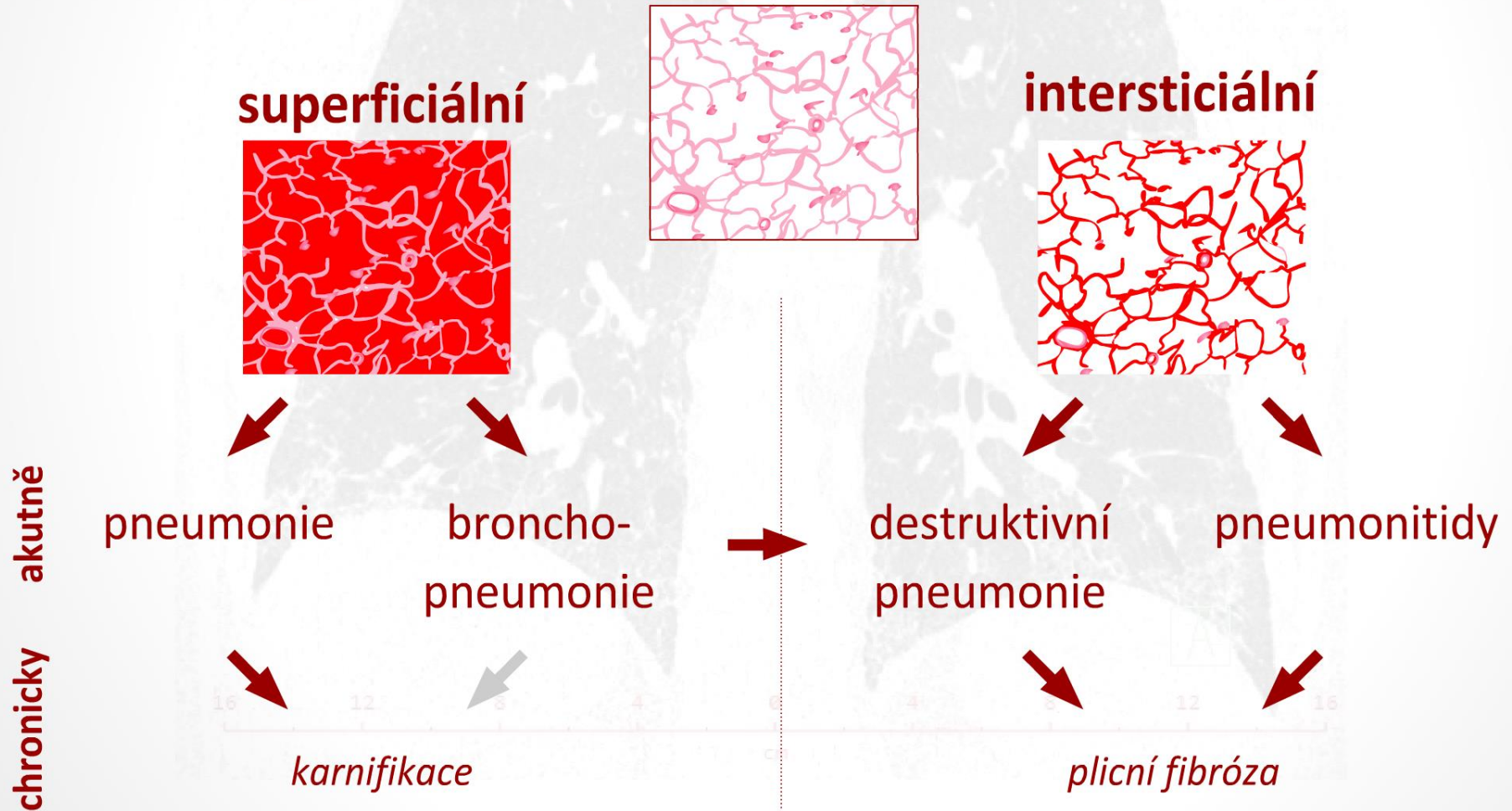

Záněty plic

- velmi **časté** (zejména ty infekční)
- u rizikových skupin stále vysoká morbidita i **mortalita**
- **terminologie a klasifikace** prodělala změny:

Hlavova klasifikace (patologicko-radiologická):

Klinická klasifikace

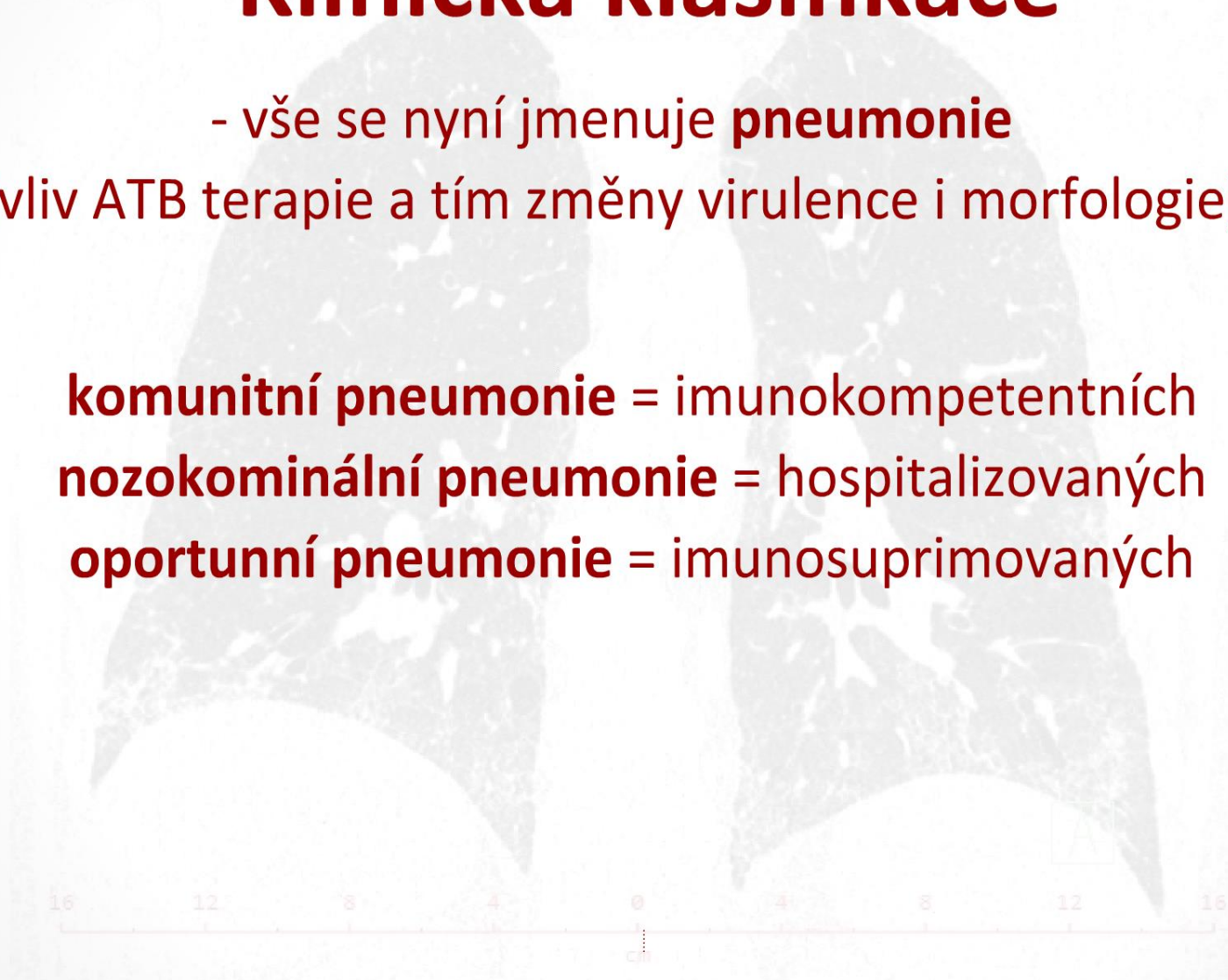
- vše se nyní jmenuje **pneumonie**

(vliv ATB terapie a tím změny virulence i morfologie)

komunitní pneumonie = imunokompetentních

nozokominální pneumonie = hospitalizovaných

oportunní pneumonie = imunosuprimovaných

Pneumonie

Pneumonie

Definice

- *pneumonia fibrinoso-purulenta acuta*
- **patologicky** = krupózní
  - fibrinózně-hnisavý zánět
- **radiologicky** = lobární / alární
  - postihuje difuzně lalok / křídlo plíce
- nyní vzácná choroba
  - zejména díky ATB terapii
- hlavně dřív fatální průběh
  - dnes prakticky představuje **komunitní pneumonie** (zdravých)

Pneumonie

Příčina (etiologie)

- bakteriální agens

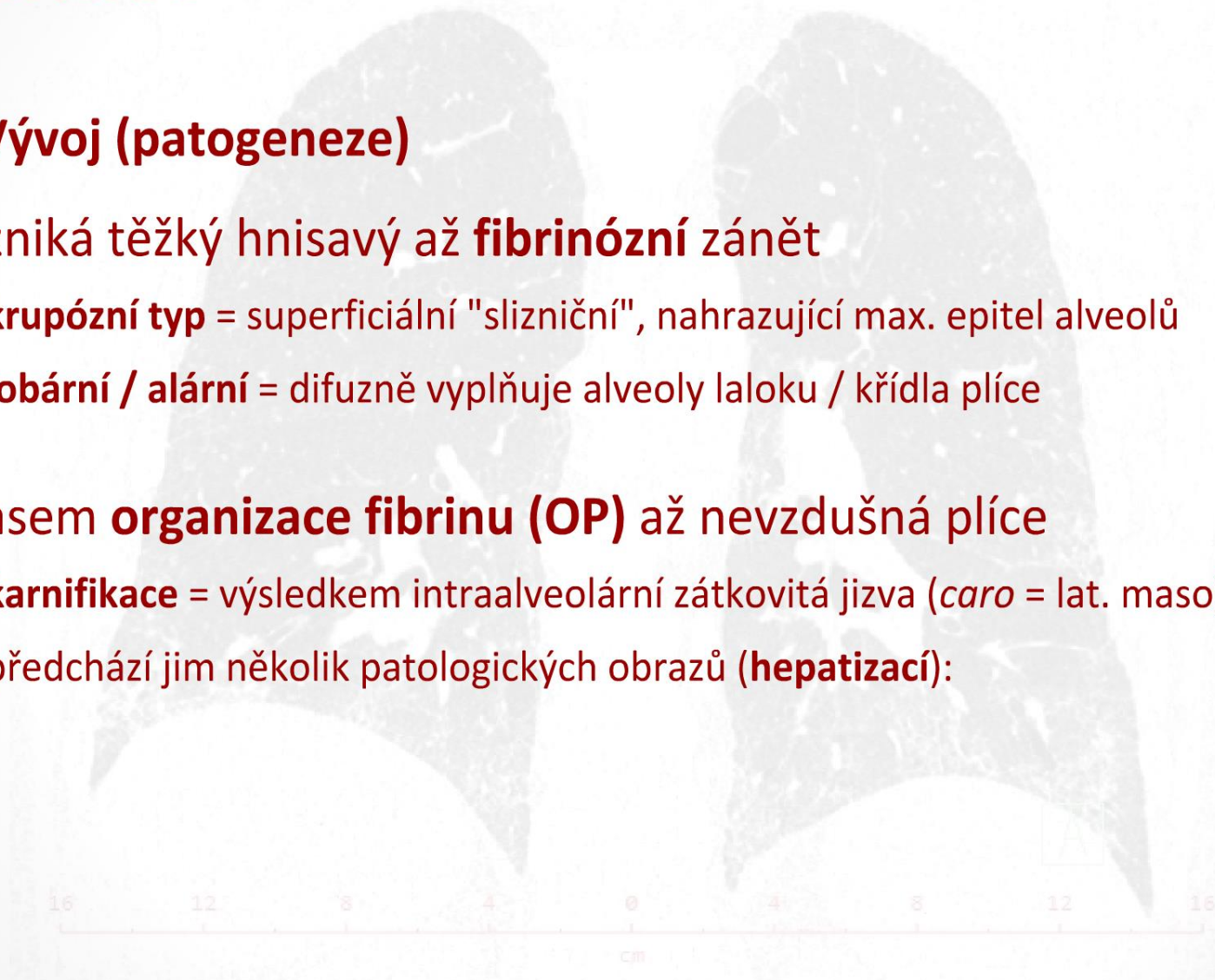
- *Streptococcus pneumoniae* ("pneumokok", α -hemolytický)
- *Klebsiella pneumoniae* (hemoragická Friedländerova pneumonie)

Pneumonie

Vývoj (patogeneze)

- vzniká těžký hnisavý až **fibrinózní** zánět
  - **krupózní typ** = superficiální "slizniční", nahrazující max. epitel alveolů
  - **lobární / alární** = difuzně vyplňuje alveoly laloku / křídla plíce
- časem **organizace fibrinu (OP)** až nevzdušná plíce
  - **karnifikace** = výsledkem intraalveolární zátkovitá jizva (*caro* = lat. maso)
  - předchází jim několik patologických obrazů (**hepatizací**):

Pneumonie

Morfologie

- **makroskopicky** lalok / křídlo plíce překrvené s konsolidací
  - bronchy překrvenou sliznicí s ulpívajícím hlenohnisem
  - **červená hepatizace** = červená barva + konzistence jater
  - **šedá hepatizace** = šedohnědá barva + konzistence jater
  - **karnifikace** = nevzdušné masité oblasti ("kožovitá plíce")

16

lobární

16

alární

Pneumonie

Klinika

- **děti** (malé) i **dospělí** (starší)
  - předchozí oslabení
- náhle "vyřadí" plíci z respirace = **těžké příznaky**
  - dušnost, horečka (zimnice, třesavka), schvácenost, suchý až vlhký kašel
  - poslechové fenomény (zkrácený poklep, trubicové dýchání, chrůpky)
- **průběh fulminantní a komplikace až fatální**
  - sepse, *cor pulmonale chronicum*, udušení
  - **pleura** = hydrothorax až fibrinózně-hnisavá pleuritida a pyothorax (empyém)
  - dnes vzácněji díky ATB a očkování na pneumokoky

Bronchopneumonie

Definice

- *bronchopneumonia catrrhalis acuta*
- **patologicky** = katarálně-hnisavá
  - katarální až hnisavý (neabscedující) zánět
- **radiologicky** = lobulární
  - postihuje lalůčky (bronchus a přídružené alveoly)
- častá choroba
  - zejména ležících pacientů (**nozokominální pneumonie**)
- může mít fatální průběh
  - hlavně staří a imunokopromitovaní (**oportunní pneumonie**)

Bronchopneumonie

Příčina (etiologie)

- **bakteriální** agens (často superinfekce virů = chřipky atd.)
  - hlavní **streptokoky** (β -hemolytické), **stafylokoky**, **G- tyčky** a **hemofily**
+ **nozokominální** (rezistentní) = MRSA, pseudomonády, burkholderie...
+ **oportunní** (saprofytické) kmeny = *E. coli*, legionely...
- existují **predispozice**:
  - **hypostatická** = v terénu edému / mukostázy
  - **bronchostenotická** = za překážkou (cizí tělesa, nádor, aspirace)
  - **konkomitantní** = sekundárně přidružená jiným chorobám

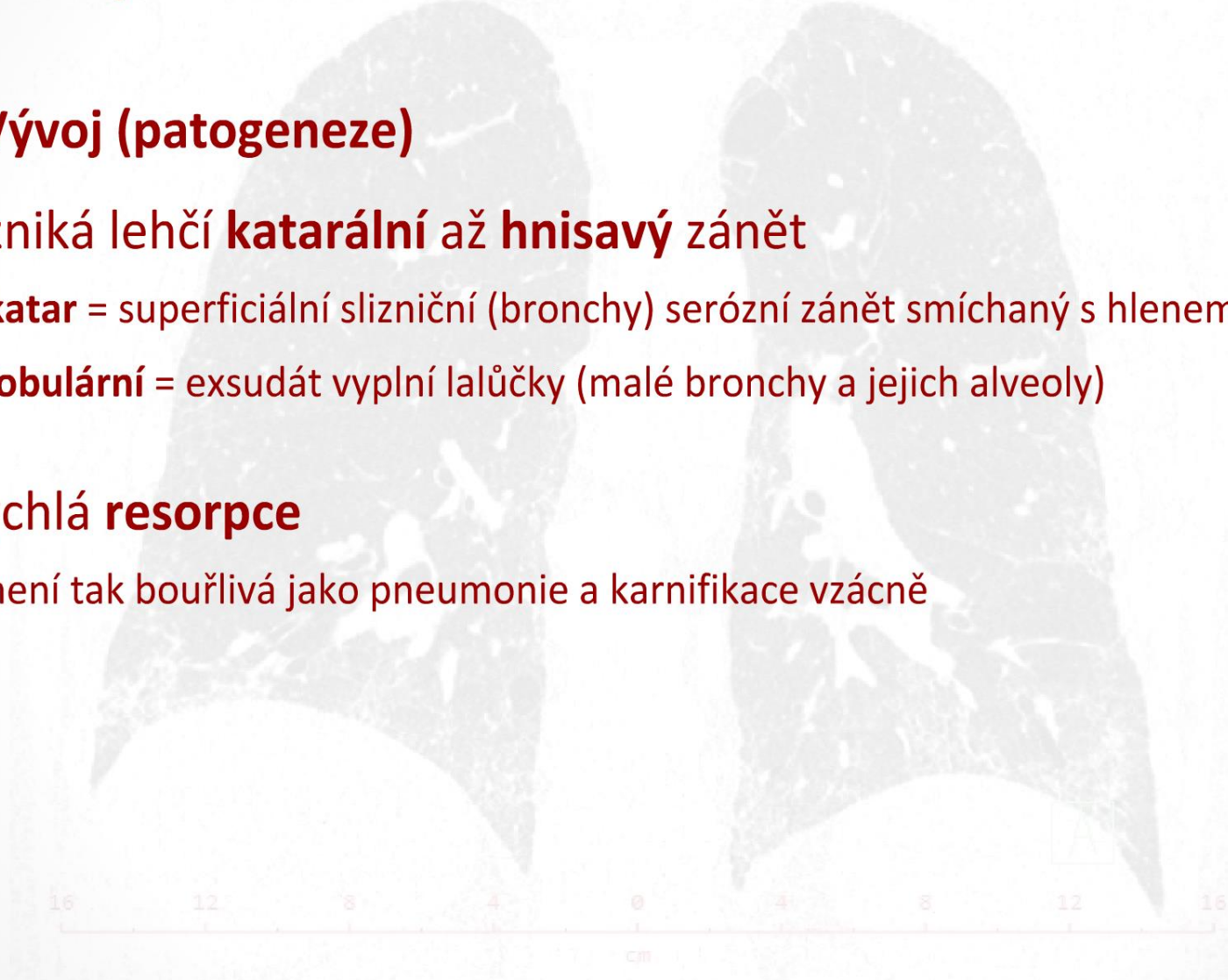

Bronchopneumonie

Vývoj (patogeneze)

- vzniká lehčí **katarální** až **hnisavý** zánět
  - **katar** = superficiální slizniční (bronchy) serózní zánět smíchaný s hlenem
  - **lobulární** = exsudát vyplní lalůčky (malé bronchy a jejich alveoly)
- rychlá **resorpce**
  - není tak bouřlivá jako pneumonie a karnifikace vzácně

Bronchopneumonie

Morfologie

- **makroskopicky** lalůčky plíce překrvené s konsolidací
  - **ložiska** tvaru "kočičích stop" (mohou splývat až "pseudolobárně")
  - **hypostázou** hlavní D laloky / **aspirací** P dolní lalok / za **stenózou**
  - z **bronch(iol)ů** stlačením vytéká hlenohnis

lobulární

Bronchopneumonie

Klinika

- **děti i dospělí** (jakýkoli věk)
  - předchozí oslabení / vliv hypostázy, aspirace a stenózy (rekurence)
  - **nozokominální** = ležící hospitalizovaní (ventilátory)
  - **oportunní** = imunokompromitovaní (AIDS, cytostatika, Tx...)
- zpravidle **mírné příznaky** a příznivá prognóza
  - subfebrilie až horečka, vlhký kašel (expektorace), únava
  - poslechové fenomény (zkrácený poklep, sklípkové dýchání, slabé chrůpky)
- u oslabených **těžký / chr. průběh** a **komplikace** až fatální
  - přechod do **DAD / destruktivní pneumonie** (plicní absces) / bronchiektázie

Destruktivní pneumonie

Definice

- zahrnuje **3 různé stavy**:

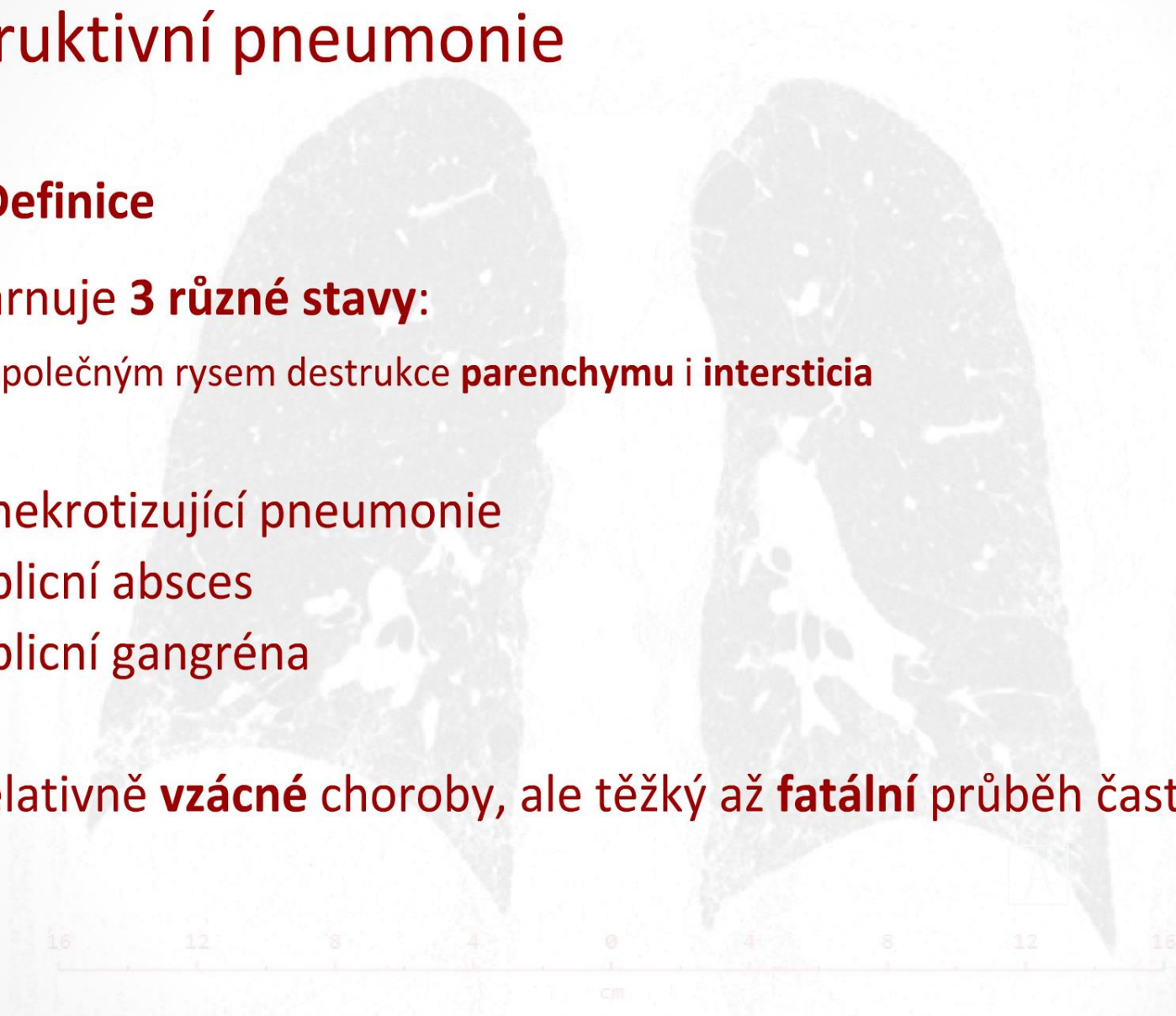
- společným rysem destrukce **parenchymu i intersticia**

1) nekrotizující pneumonie

2) plicní absces

3) plicní gangréna

- relativně **vzácné** choroby, ale těžký až **fatální** průběh často

Destruktivní pneumonie

Příčina (etiologie)

- **bakteriální** agens (primárně / progresí superficiálních)
  - **primárně** plicní mor (*Y. pestis*) a antrax (*Bacillus anth.*, hadrářská nemoc)
  - **sekundárně** hlavní anaerobní saprofyti typu fuzobakterií, *Bacteroides supp.* (alkoholici, špatná dentální hygiena, epilepsie, poruchy polykání...)
- **mykotická** agens (v rámci oportunních pneumonií)
  - **invazivní mykózy** = aspergilóza, histoplazmóza, kokcidiomykózy, kryptokokóza, blastomykóza, pneumocystóza
  - **neinvazivní mykózy** = mycetomy (aspergilom), kandidóza při progresi

Destruktivní pneumonie

Vývoj (patogeneze)

1) nekrotizující pneumonie

- vznik trombóz žil a infarzace s **hemoragickou nekrózou** plic

2) plicní absces

- intersticiální ohraničený **hnisavý** zánět (evakuace bronchiální píštělí)
- krom inhalace a aspirace i hematogenní původ možný
- zhojením vznik **kavit(ací)** (dutin) / **pneumatocel** (četných malých cyst)

3) plicní gangréna

- vznik nekrózy, modifikované bakteriemi (**vlhká gangréna**)
- v terénu rozpadu nádoru, aspirace žumpy...

Destruktivní pneumonie

Morfologie

- **makroskopicky** ložisko destrukce
  - hemoragická nekróza / absces / gangréna
  - i vícečetné (**abscedující brochopneumonie**)

ložisková destrukce

Destruktivní pneumonie

Klinika

- **děti i dospělí** (jakýkoli věk)
  - **oportunní pneumonie** = často imunosuprimovaní, *casus socialis*...
- závažné **příznaky** podobné těžké pneumonii
  - schvácenost, horečka, produktivní kašel (expektorace) + **hemoptýza** až **hemoptoe**, abscesová vomika
- vždy **těžký průběh** a vysoká **mortalita**
  - **komplikace** = pleuritida, pyémie, sepse, pyopneumothorax (empyém), mediastinitida, amyloidóza

Pneumonitida

Definice

- *pneumonitis interstitialis*
- **patologicky** = intersticiální
  - nehnisavý (lymfoplazmocytární) zánět v intersticiu
- **radiologicky** = atypická
  - rozsáhlý RTG, ale nespecifický klinický / fyzikální nález (kontrast)
- častá choroba
- možný fatální průběh
  - přehodem do **ARDS** až **IPP**

Pneumonitida

Příčina (etiologie)

- **bakteriální** agens (často intracelulární)
  - chlamydiofily (psitakóza / ornitóza), mykoplazmy, rickettsie
- **virová** agens (nejčastější)
  - chřipka, parainfluenza, COVID-19, adenoviry, RSV, CMV, HSV, spalničky, plané neštovice
- **neinfekční** agens (překryv se sekundárně chronickými IPP)
  - **inhalace** (toxické plyny), **aspirace** (zvratky, lipoidní látky), **léky** (busulfan...), **imunitní** (SLE, sklerodermie...)

Pneumonitida

Vývoj (patogeneze)

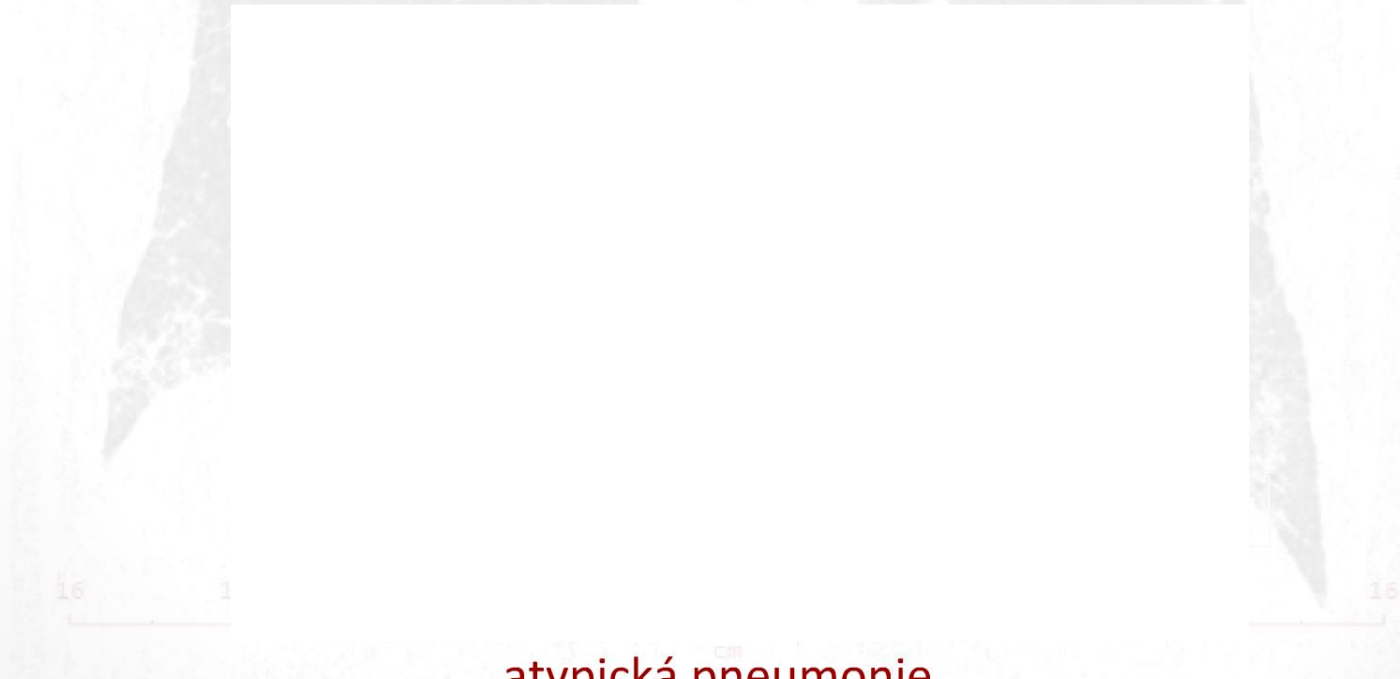
- vzniká **nehnisavý (lymfoplazmocytní) zánět**
  - **intersticiální** = vyplňuje interalveolární septa a omezuje **difuzi plynů**
- možná progrese v **DAD**
  - vznik hyalinních blanek

Pneumonitida

Morfologie

- **makroskopicky** difuzně překrvené konsolidované plíce
- **atypická** = nápadný RTG nález, zatímco klinika / fyzikální nález nespecif.

atypická pneumonie

Pneumonitida

Klinika

- **děti** (malé) i **dospělí** (starší)
  - **oportunní pneumonie** = často imunosuprimovaní
- variabilní tíže **příznaků**
  - **plicní** (dušnost, suchý kašel), **mimoplicní** ("chřipkovité" = únava, bolest svalů a kloubů, horečka)
  - **atypická pneumonie** = převaha mimoplicních i přes RTG nález
  - "**walking pneumonia**" = lehká forma atypické pneumonie
- u oslabení možné fatální **komplikace**
  - progrese do **DAD**, bakteriální **superinfekce**, *bronchiolitis obliterans*

Zdroje:

- ZÁMEČNÍK, Josef. Patologie 1-3. 1. vydání, LD, s.r.o. - PRAGER PUBLISHING, 2019.
- BUJA, Maximilian; NETTER, Frank. Netter's Illustrated Human Pathology. 2. vydání, Elsevier Inc, 2014.
- STEJSKAL, Josef. Obecná patologie v poznámkách. 2. vydání. Nakladatelství Karolinum, 2005.
- POVÝŠIL, Ctibor; ŠTEINER, Ivo. Obecná patologie. 1. vydání. Nakladatelství Galén, 2011.
- BALKO, Jan; TONAR, Zbyněk; VARGA, Ivan. Memorix histologie. 1. vydání. Nakladatelství Triton, 2016.
- <https://ucebnice-patologie.cz/>